

Kalø Gods rummer utallige - spændende minder -om historie, skovbrug, natur, vildt og arkæologi

Af: Skoutaksator Børge H. Larsen, Lindum Skovridergaard, Tjele.

Særtryk af artikel i Rummeteren - Skov Klub Information

August 2001

Kalø Gods rummer utallige - spændende minder -om historie, skovbrug, natur, vildt og arkæologi

Af: Skovtaksator Børge H. Larsen, Lindum Skovridergård, Tjele.

Lørdag den 30. september, 2000 samle- des 115 skovhistorisk interesserede til Skovhistorisk Selskabs efterårstur

Man mødtes i skovbrynet ved Bregnet kirke. Her havde arkæolog Jesper Lauersen sørget for kaffe og rundstykker til gæsterne. En god velkomst, da mange af ekskursionsdeltagerne havde kørt langt for at kunne deltage i det spændende arrangement.

Derefter bød skovrider Jens Bjerregaard Christensen officielt velkommen til Kalø med at sige: Skovdistriktet har sørget for godt vejr - og så har Jesper sørget for resten.

På Skovhistorisk Selskabs vegne bød Jesper Lauersen (turens ihærdige fører) velkommen, - og inden vi begav os ind i skoven nåede selskabets formand, museumsdirektør Jette Baagøe at nå frem.

Borgmester Wilfred Friberg Hansen, Rønde kommune, deltog også, da han er meget historisk interesseret.

-Ved en lov om konfiskation af al tysk ejendom efter 2. Verdenskrig, blev Kalø overtaget af staten.

I den klare septemberdag begav man sig op til det nordlige skovbryn, hvorfra man kunne skimte hovedgården til Kalø, der har været ejet af forskellige familier, der ikke havde fast bopæl her. Kalø blev i 1825 købt af senator von Jenitsch, hvis efterkommere ejede godset indtil 1945. Familien von Jenitsch havde andre godser i Holsten, så de kom her mest på jagt og byggede jagthuset, som vi kan se oppe på bakken. Hack Kampmann var arkitekt for byggeriet.

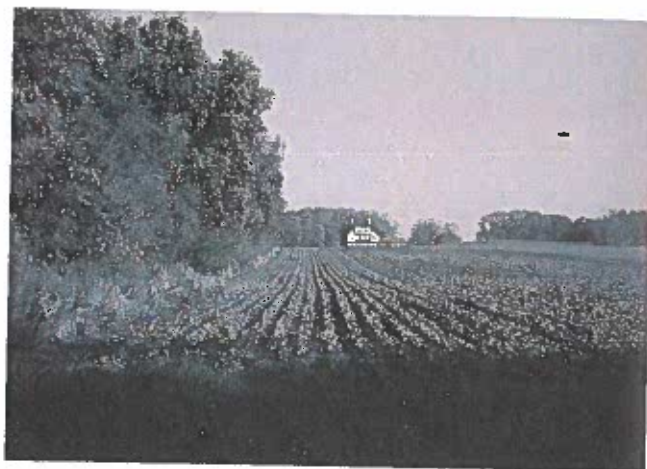
Formiddagens ekskursion fandt sted i Ringelmose skov

Turen gik først gennem den nordlige del af Ringelmose skov, der oprindeligt hed Kohaven, det var et separat skovstykke, der blev brugt til kreaturgræsning, i hvert fald i 1600-tallet. Derefter begav man sig ned gennem skoven ad "Fædriften", hvor man tidligere drev kreaturerne fra Ladegården og ned til strandengen. Der er volde på begge sider af vejen, så kvæget ikke kunne løbe ind i skoven.

Man passerede mindestenen, der var rejst over den sidste von Jenitsch.

Ved den lille mose "Ringelmose Dam" fortalte Jesper: Vi står her formentlig i et lille dyrkningsfelt fra jernalderen. Her er spor af svagt synlige marker, som terrasser på skrånede terræn. Vi træffer her små gravhøje, jeg står nu på en af dem. De er små og ikke så nemme at få øje på. Gravhøjene ligger gerne i områder, der har været dyrket.

Gravhøjene er jo automatisk fredet, men de kan ofte være svære at få øje på, -ikke desto mindre kan de indeholde værdifulde ting. Ved udgravning af den slags høje har jeg set, at der lå et helt stentæppe og flere grave ved højens fod. Der er lagt et stentæppe,

Fra det nordlige skovbryn i Ringelmose skov og op mod Jagthuset.

og ved de større sten er urnerne sat ned, og derefter er der smidt jord henover dem.

Det er meget vigtigt, at disse uanseelige høje bliver registreret og tegnet ind på skovkortene, så vi kan passe på dem. I naturbeskyttelsesloven er alle de fortidsminder nævnt, som loven omfatter.

På landsplan ligger der 10.000 fortidsminder, der ikke er registreret. Skov- og Naturstyrelsen kan ikke overkomme det, så man skal ud at søge private midler til dette arbejde. -Skovdistrikterne giver til kende, at det ikke er noget problem at bevare fortidsminderne, blot man ved, hvor de er.

Skovrideren nævnte, det har været foreslået, at man på Skovens Dag lavede noget materiale om fortidsminderne.

Derefter fortalte skovfoged Eigil Møller, Kalø, at man fremover vil behandle Ringelmose skov ved traditionel skovdrift (med 20 procent nål), medens Hestehaven (som man besøgte efter frokost) skal dyrkes som naturnært skov.

Det kniber med at holde de to ting adskilt - også økonomien skal holdes adskilt, og det er svært, når det er de samme mennesker, der skal behandle begge områder.

Botanikeren Flemming Skov viste, hvordan man har lavet små prøvelfelter, så man kan registrere, om der er forskelle i floraen.

Den utrættelige ekskursionsfører Jesper Laursen.

Der er noteret ca. 385 plantearter. De fleste arter finder man langs skovbrynene.

-Man blev også orienteret om Jægerskolen og Vildtforvaltningsskolen.-

En udmærket frokost blev indtaget i Vildtforvaltningsskolens lokaler.

Borgen Kalø trækker 180.000 besøgende om året

Om eftermiddagen gik man ned til parkeringspladsen ved Kalø Slotskro, hvorfra man kunne se over til det gamle udskibningssted Nappedam, hvor man bl.a. har udskibet træ og korn.

På parkeringspladsen har der faktisk ligget et teglværk. Det drejer sig om et herregårdsteglværk. I 1800-tallet blev der brændt sten og tegl på mange godser. Den planlagte eksport blev sjældent ret stor.

Besøg på slotsruinen var ikke med i programmet, men vi kunne kigge ud til den maleriske ruin.

Arkæolog Pauline Assingh fortalte: Vi skal helt tilbage til 1313, hvor Erik Menved lod denne borg opføre. Alle var imod kongen, da han indførte skrappe skatter. Han opførte borge - ikke mod Danmarks fjender - men mod landets egne indbyggere.

Endelig betvang han jydernes "stivisind", men det endte med, at store dele af landet blev pantsat til de holstenske grever. Dronning Margrethe I købte landet tilbage, og Kalø blev centrum for kongemagten.

Da lenene bliver nedlagt, forsvinder Kaløs betydning. Ulrik Frederik Gyldenløve får Kalø i 1672 og river det meste af borgen ned, og stenene bringes til København.

Studiet af råvildt stod øverst på listen

Derefter begav man sig ind i Hestehaven, og ned til Thoras hytte, der ligger smukt under de gamle asketræer og med en flot udsigt over Slotsvigen. Ertebøllefolket slog sig ned her ved kysten, senere bosætter de sig inde i skoven. Her er ca. 100 fortidsminder i Kaløskovene. Der skulle findes en løngang herfra og over til borgen.

Ved Thyras hytte fortalte vildtbiolog Carsten Riis om den store interesse Vildtbiologisk Station altid har haft for råvildtet. Det startede allerede med Johannes Andersen. -I 1956 publicerede Kai Ulfkjær: "Danske råbukkeopsatser".

-På Kalø var råvildtbestanden trofæmæssig og vægtmæssig dårlig, så man besluttede at skyde hele bestanden bort. Skovens folk mente, at der var 70 dyr i skovene. Da man havde gjort en stor indsats for at få alle rådyr nedlagt, lå der 213 stk. Morale: det man vurderer, der er af vildt i en skov, er man tilbøjelig til at undervurdere.

Udsigt mod Kalø Slotsruin i gamle dage.

Helmuth Strandgaard skrev en meget udførlig doktorafhandling om råvildtet i 1972: "The Roe Deer Population at Kalø and the Factors Regulating its Size". Strandgaard fandt bl.a., at ved 0-beskydning var der en udvandring af $\frac{1}{3}$ af bestanden. Vildtet er lige som en afgrøde. Det er noget man skal pleje og høste af.

Udover afgang ved naturlig udvandring, er der en stor naturlig dødelighed og mange trafikdræbte. Rådyrets fødevalg var også med i undersøgelserne. På Kalø er der focus på anemoner, mens på Borris Hede er det lyng, der er det vigtigste.

Af de udvandrede rådyr nåede 70 procent ikke længere end 3 km ud. I 1999 udgav Helmuth Strandgaard: "De Borris Rådyr", som jeg varmt kan anbefale til alle, der holder af skovens mest graciøse vildt, råvildtet.

Delte meninger om naturnært skovbrug

Da man nu var kommet ind i bøgehøjskoven, tog man emnet "Naturnært Skovbrug" op til drøftelse.

Skovfoged Eigil Møller indledte: Det blæser så meget her, at vi gerne vil have skoven mere sluttet. Her i Hestehaven skal der ikke være afdelinger, men skoven skal være én afdeling. von Jenitsch tog tyske bøge med herop, så dele af bøgeskoven er ikke den hjemmehørende proveniens.

Vi vil gerne drive skoven i plukhugstdrift, hvor vi skal have de enkelte træer op i den mest fordelagtige diameter, inden de bliver hugget.

Nåletræsbevoksningerne får lov at stå, til de er hugstmodne. Råvildtbestanden er reduceret betydeligt, ellers kan vi ikke få den ønskede skov frem.

Vi hegner nogle arealer, især når vi har med planter fra planteskoler at gøre, er man nødt til at hegne, da de er særligt efterstræbt af råvildtet. Blandingsbevoksninger har større muligheder for at klare sig mod råvildtets bid.

Her er lavet en lokalitetsplanlægning. Det er stiv, kold lerjord og faktisk ikke et sted, der egner sig til bøg. Dyrker vi bøg i monokulturer, får træerne fregner og rødmarv.

Vi vil gerne forsøge med vildsvin i et indhegnet område for at se, hvordan bøgeforyngelsen så vil lykkes.

Derefter udtalte professor Per Olesen, Landbohøjskolen: "Træer af alle aldre og flere forskellige træarter. I den skovtype vil der ikke blive den variation, som vi møder i vore skove i dag. Plenterwald (plukhugst) glæder jeg mig meget til at se, men efter et stykke tid bliver det ensformigt. Hvorfor har vi fået det her med naturnært skovbrug? Jo mennesket har trang til forandring, men det vil ikke holde".

Skovrider Jens Bjerregaard: "Den naturnære skov har mange fordele. Jeg ser det ikke som et enten/eller, men som et både/og".

Skovrider Peter Brun Madsen, Aarhus kommunes skove: "Jeg synes, at naturnært skovbrug er interessant. Tænk på Aksel S. Sabroes bog med digtet "Og jeg kom igen til barndoms skov-og alt var som altid nyt" (Piet Hein). Den måde man bruger skoven på har et historisk perspektiv".

Landsbyen - der helt forsvandt

Fra den dejlige skov, der tydeligt bærer præg af at have været velpasset gennem mange år, drog selskabet ud på marken. Her berettede Pauline Asingh:

"Man fandt her en ovn, og derefter dukkede en hel landsby op fra 1400-tallet. Landsbyen har strakt sig over 2 ha. Vi kan se, hvordan der er rester af huse. I et af husene var der en ovn på 2 meter. Det var en bebyggelse med et velhavende præg; der var nemlig glas i vinduerne.

Omkring 1660 har her ligget et teglværk. Vi har lavet søgegrøfter over mod kirken, men der var ikke så mange spor tilbage; de var ødelagt af dyrkning. Efterhånden mistede landsbyen her sin betydning, og man rykkede op til Rønde. Lige uden for Bregnet kirke har der ligget en gård fra 1100-tallet, som man har fundet vægrester og stolpehuller efter".

Et alsidigt skovdistrikt

Derpå tog skovrider Jens Bjerregaard Christensen ordet:

"Nu har I fået noget at vide, om alt det forskellige vi beskæftiger os med. Kommer I igen om 5 år, vil I se, at vi er kommet videre med konvertering til naturnært skovbrug. Vi driver selv landbruget på 350 ha. Der anvendes hverken pesticider eller gødning. Vi har ingen dyr. Vi havde en stor besætning af køer, men de blev sat ud, da det ville blive for dyrt at bygge de gamle bindingsværksstalde om.

Vi kører igennem med en strigle mod ukrudt. Når vi bor, som vi gør, er det nødvendigt at have et godt forhold til beboerne i Rønde".

Formanden Jette Baagø sluttede dagen af med at sige:

Udsigt mod Kalø Slotsruin i vore dage.

"Det er en meget stor glæde at sige tak til Fussingø skovdistrikt og til Jesper for den meget vel tilrettelagte ekskursion.

Vi er kommet gennem en hel stribe af emner, så der er diskussionsstof til mange vinteraftener".

Ved overrækkelsen af bogen "Skovbilleder" af Eiler Worsøe, sagde Jette Baagø:

"Den nye bog er kommet lige fra trykkeriet. Mange af Skovhistorisk Selskabs medlemmer har allerede bestilt den. Bogen vil blive et fantastisk redskab, når man skal bedømme hvilken gammel skov, man står overfor.

-Tak for i dag og på gensyn næste gang solen skinner".

Numre - det klarer vi:

Administration:

Per Thomsen (pt)

Hørvænget 56, 4690 Haslev.

Tlf. 5631 3332. Mobil. 4033 6661.

Arbejde tlf. 5671 3300.

Fax. 5631 6362.

Giro 6 33 59 50.

E-mail: rummeteren.per@post.tele.dk

Ansvarshavende og stof til bladet:

Henry L. Nielsen (hln)

Venusvej 6, 8723 Løsning.

Tlf. 7565 1714. Mobil. 2166 8536.

Onsdage hele dagen.

Fax. 7579 0216. Altid åben.

E-mail: rummeterenhenry@mail.tele.dk

Natur-fænomen

"Er det ikke fantastisk, at de små kyllinger selv kan komme ud af deres skal?" spurgte lærerinden 1. klassen. "Det ved jeg nu ikke," svarede lille Søren, "jeg synes da, at det er mere fantastisk, hvordan de kan komme ind!"

Ringetilfældigheder

"Hvem var det der ringede?" spurgte elskeren. "Det var min mand," svarede hun. "Så må jeg hellere stikke af. Jeg troede ellers ikke, han var i byen," sagde han lettere oprevet. "Det er han heller ikke, han ringede bare for at sige, at han var sammen med dig."